भारतको ७९ औं स्वतन्त्रता दिवस मनाउँदै

राजदूतको सन्देश

भारतको ७९ औं स्वतन्त्रता दिवसको अवसरमा भारतीय साथीहरू तथा भारतका मित्रहरूमा म न्यानो अभिवादन टक्रयाउन चाहन्छु ।

अमृत कालमा विकसित राष्ट्र बन्ने भारतको यात्रा थप गतिशील छिमेकी पहिलो नीतिमा समेत प्रकट भएको छ जसको मार्गदर्शक सिद्धान्त सबका साथ, सबका विकास, सबका विश्वास, सबका प्रयास रहेको छ । नेपालसँगको हाम्रो सम्बन्धमा पनि यो कुरा झल्किएको छ जहाँ पारस्परिक लाभका हेतु सहस्राब्दी पुरानो सभ्यतागत सम्बन्धहरू आधुनिक साझेदारीमा रूपान्तरण हुँदैछन् ।

सन् २०२५ अप्रिलमा बैंककमा आयोजित छैटौं बिमस्टेक शिखर सम्मेलनको साइडलाइनमा हाम्रा प्रधानमन्त्रीहरूको भेटघाट, सन् २०२५ फेब्रुवरीमा ओमानमा आयोजित हिन्द महासागर सम्मेलनको साइडलाइन र सन् २०२५ मार्चमा नयाँ दिल्लीमा आयोजित रायसिना डायलगको साइडलाइनमा हाम्रा परराष्ट्रमन्त्रीहरू बीचको भेटघाट र पछिल्ला केही महिनाहरूमा दुवै देशबाट भएका कैयौं मन्त्रीस्तरीय भ्रमणहरूसहित भारत र नेपालका नेताहरू बीचको उच्चस्तरीय भेटघाट हाम्रा दुई देशहरू बीचको मित्रताको बलियो बन्धनका प्रमाणहरू हुन् । यी भेटघाटले भारत र नेपाल बीचका महत्वपूर्ण द्विपक्षीय संयन्त्रहरूको बैठकका सम्बन्धमा सफल परिणामहरू हासिल गरेका छन् ।

नेपालको सबैभन्दा ठूलो व्यापारिक साझेदार र विदेशी लगानी र पर्यटनको सबैभन्दा ठूलो स्रोतको रूपमा भारत नेपालको आर्थिक विकासको यात्रामा एक विशेष सुविधा प्राप्त साझेदार रहेको छ र रहिरहनेछ ।

सडक, पुल र रेल लिङ्कको निर्माणले गतिशीलता र यातायातलाई सहज बनाएको छ; भारतको यूपीआई र नेपालको फोनपे बीचको अन्तरसञ्चालनशीलताले डिजिटल भुक्तानीलाई सहज बनाएको छ जसले द्विपक्षीय पर्यटनलाई पनि टेवा पुर्‍याएको छ; ऊर्जा क्षेत्रमा सहकार्य विशेष गरी नयाँ जलविद्युत परियोजनाहरूको विद्युत विकासमा व्यापार र नयाँ प्रसारण लाइनहरूको उद्घाटनले दुवैतर्फ दिगो ऊर्जा वृद्धिलाई सहयोग गरेको छ । नेपालबाट भारत र भारतीय ग्रिड हुँदै बंगलादेशमा भएको विद्युत निर्यात क्षेत्रीय ऊर्जा सहकार्यमा कोशेढुङ्गा साबित भएको छ । नेपालले नेरू. १७ अर्ब भन्दा बढी राजस्व आर्जन गरेको हुनाले विद्युत निर्यात नेपालका लागि लाभदायक भएको छ ।

नेपालका प्राथमिकता अनुरूप सोचविचार गरी चुनिएका र भारतको सहयोगमा अघि बढाइएका थुप्रै पूर्वाधार र विकास परियोजनाहरूको तीव्र प्रगति र दिगो गतिमा भारतको नेपालको विकासप्रतिको अटल प्रतिबद्धता प्रतिबिम्बित हुन्छ । गत एक वर्षमा विद्यालय, अस्पताल र स्वास्थ्य चौकीहरू लगायत धेरै विकास परियोजनाहरूको उद्घाटन गरिएको छ ।

हाम्रा दुवै सरकारहरू नयाँ अन्तरदेशीय रेलवे लिङ्कहरू, थप एकीकृत जाँच चौकीहरू र पेट्रोलियम पाइपलाइनहरू सहित अन्य विभिन्न सञ्चालनमा रहेका पूर्वाधार र कनेक्टिभिटी परियोजनाहरू चाँडै सम्पन्न होस् भन्ने सुनिश्चित गर्न काम गरिरहेका छन् ।

जब जब प्राकृतिक प्रकोपले नेपाललाई पिरोलेको छ चाहे त्यो सन् २०२३ मा जाजरकोटमा गएको भूकम्प होस् वा सन् २०२४ सेप्टेम्बरमा आएको बाढी होस्, भारत अग्रपंक्तिमा रहि नेपाललाई सहयोग प्रदान गर्दै आएको छ ।

हामीले कृषि, स्वास्थ्य, क्षमता निर्माण, शिक्षा, स्टार्टअप क्षेत्र, अन्तरिक्ष र खेलकुद विशेष गरी क्रिकेट जस्ता क्षेत्रमा हाम्रो सहकार्यलाई थप विस्तार गर्नका लागि हाम्रा नेपाली साथीहरूसँग मिलेर काम गरिरहेका छौं । यस दिशामा, ऊर्जा, कृषि, खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता (वास) क्षेत्रमा सहकार्यका लागि हालैको समयमा समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर गरिएको छ ।

यस प्रयासमा नेपालमा रहेको भारतीय समुदायले महत्वपूर्ण र प्रशंसनीय भूमिका खेलेको छ । हाम्रा दुई राष्ट्रहरू बीचको सम्बन्धलाई थप प्रगाढ बनाउने उद्देश्य सहितको राजदूतावासको पहललाई अटुट समर्थन गरेकोमा म समुदायलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

आनन्दमय र अविस्मरणीय ७९ औं स्वतन्त्रता दिवसको अवसरमा म यहाँहरू सबैलाई हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

जय हिन्द ।

(नवीन श्रीवास्तव)

भारत-नेपाल सम्बन्ध बलियो बनाउँदै

भारतका माननीय प्रधानमन्त्री श्री नरेन्द्र मोदीले सन् २०२५ अप्रिल ४ मा बैंककमा आयोजित छैटौं बिमस्टेक शिखर सम्मेलनको साइडलाइनमा नेपालका सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री केपी शर्मा ओलीसँग भेट गर्नुभयो ।
सन् २०२५ अप्रिल २३ मा प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदीसँगको टेलिफोन वार्तामा प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले जम्मू-कश्मीरको पहलगाममा भएको जघन्य आतङ्कवादी हमलाको कडा निन्दा गर्दै उक्त घटनामा ज्यान गुमाएकाहरूप्रति हार्दिक समवेदना प्रकट गर्नुभयो ।

भारतका माननीय ग्रामीण विकास, कृषि एवम् किसान कल्याण मन्त्री श्री शिवराज सिंह चौहानले तेस्रो बिमस्टेक कृषि मन्त्रीस्तरीय बैठकमा सहभागीता जनाउन सन् २०२५ अप्रिल ८-१० सम्म नेपालको भ्रमण गर्नुभयो । भ्रमणका दौरान माननीय मन्त्रीले नेपालका सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री केपी शर्मा ओलीसँग शिष्टाचार भेटवार्ता गर्नुभयो । सन् २०२५ अप्रिल ९ मा दुई देशबीच कृषि सहकार्य सम्बन्धी एक समझदारी पत्रमा पनि हस्ताक्षर भएको थियो ।

भारतका माननीय विद्युत तथा आवास एवम् शहरी मामिला मन्त्री श्री मनोहर लालले सन् २०२५ अप्रिल २२-२३ सम्म नेपालको भ्रमण गर्नुभयो । भ्रमणका दौरान माननीय मन्त्रीले नेपालका माननीय ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्री श्री दिपक खड्कासँग भेटवार्ता गर्नुभयो; ९०० मेगावाटको अरूण तेस्रो जलविद्युत परियोजनाको प्रगतिको समीक्षा गर्नुभयो । भ्रमणका क्रममा माननीय मन्त्रीले नेपालका सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री केपी शर्मा ओलीसँग शिष्टाचार भेटवार्ता गर्नुभयो ।

नेपालका माननीय परराष्ट्रमन्त्री डा. आरजु राणा देउवाले सन् २०२५ फेब्रुवरी १६ मा ओमानमा आयोजित हिन्द महासागर सम्मेलन (आईओसी)-२०२५ को साइडलाइनमा र सन् २०२५ मार्चमा नयाँ दिल्लीमा आयोजित रायसिना डायलगको साइडलाइनमा माननीय विदेशमन्त्री डा. एस. जयशंकरसँग भेट गर्नुभयो ।

सन् २०२५ मे १५-१७ सम्म काठमाडौंमा आयोजित सगरमाथा संवाद २०२५ मा सहभागीता जनाउन भारतका माननीय पर्यावरण, वन एवम् जलवायु परिवर्तन मन्त्री श्री भूपेन्द्र यादवले नेपालको भ्रमण गर्नुभयो । भ्रमणका क्रममा माननीय मन्त्रीले नेपालका सम्माननीय प्रधानमन्त्री श्री केपी शर्मा ओलीसँग शिष्टाचार भेटवार्ता गर्नुभयो ।

नेपालको सुदूरपश्चिम प्रदेशका माननीय मुख्यमन्त्री श्री कमल बहादुर शाहले नेतृत्व गर्नुभएको एक प्रतिनिधिमण्डलले सन् २०२५ अप्रिल २९ देखि मे ५ सम्म भारतको भ्रमण गरेको थियो । भ्रमणको क्रममा वहाँले उत्तर प्रदेशका मुख्यमन्त्री श्री योगी आदित्यनाथ, उत्तराखण्डका मुख्यमन्त्री श्री पुष्कर सिंह धामी र भारतका विदेश एवम् पर्यावरण, वन एवम् जलवायु परिवर्तन राज्यमन्त्री श्री कीर्ति वर्धन सिंहसँग भेटघाट गर्नुभएको थियो ।

नेपालका माननीय खानेपानी मन्त्री श्री प्रदीप यादवले सन् २०२५ मार्चमा भारतको भ्रमण गर्नुभएको थियो । वहाँको भ्रमणको क्रममा फोहोर व्यवस्थापन सहित खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता (वास) क्षेत्रमा सहकार्यलाई सुदृढ गर्न भारत र नेपालबीच एक समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर भएको थियो ।

रक्षा सहकार्य

सुरक्षा विषयसम्बन्धी भारत-नेपाल द्विपक्षीय परामर्श समूह (आईएनबिसिजिएसआई) को १६ औं बैठक सन् २०२५ जुन २३-२४ सम्म भारतको पुणेमा सम्पन्न भयो जहाँ रक्षा सहकार्यका विभिन्न विषयमाथि छलफल भयो । दुई देशबीचको रक्षा सहकार्यसँग सम्बन्धित सबै विषयहरू आईएनबिसिजिएसआईको ढाँचा अन्तर्गत सम्बोधन गरिन्छ ।

सन् २०२५ अप्रिल ९ देखि जुन २ सम्म कञ्चनजङ्घा हिमालमा भारत-नेपाल संयुक्त पर्वतारोहण अभियान सफलतापूर्वक सम्पन्न भएको थियो । टोलीमा दुवै सेनाका १०-१० जना सदस्यहरू सहभागी थिए । भारतीय सेनाको अभियान टोलीको नेतृत्व कर्णेल सरफराज सिंह, भिएसएमले गरेका थिए भने नेपाली सेनाको अभियान टोलीको नेतृत्व मेजर गजेन्द्र देउवाले गरेका थिए ।

विकास साझेदारी

उच्च प्रभाव सामुदायिक विकास परियोजनाहरू (एचआइसीडीपीहरू) गतिविधि

सन् २००३ देखिका परियोजनाहरू
- कुल परियोजनाहरू: ५७४ एचआइसीडीपीहरू
- सम्पन्न भइसकेका: ४९६ परियोजनाहरू
- हाल जारी रहेका: ७८ परियोजनाहरू
- कुल लागत: नेरू. १३६७ करोड

परियोजनाहरू (सन् २०२४ अगस्ट - सन् २०२५ जुलाई):
- उद्घाटन गरिएका: १४ परियोजनाहरू
- सुरूवात /समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर गरिएका: २७ परियोजनाहरू
- शिलान्यास गरिएका: १२ परियोजनाहरू

सन् २०२५ मा उपहारस्वरूप प्रदान गरिएका एम्बुलेन्स र विद्युतीय कारहरू:
- एम्बुलेन्स: ४०
- विद्युतीय कारहरू: १५
- हालसम्मको कुल संख्या: १०४९ एम्बुलेन्स, ३०० स्कुल बस र १५ विद्युतीय कारहरू

साँस्कृतिक संलग्नता

आईसीसीआरको ७५ औं वार्षिकोत्सव मनाउन काठमाडौंस्थित भारतीय राजदूतावासले सन् २०२५ मे ४ मा एक साँस्कृतिक साँझ र भूतपूर्व विद्यार्थीहरूको भेटघाट कार्यक्रमको आयोजना गरेको थियो । कार्यक्रममा पूर्व राष्ट्रपति डा. रामवरण यादव प्रमुख अतिथिको रूपमा उपस्थित हुनुहुन्थ्यो । सो अवसरमा डा. यादवले टाँकीको रूख रोप्नुभएको थियो र कार्यक्रममा आईसीसीआरका विद्यार्थी र पूर्व विद्यार्थीले प्रस्तुति दिएका थिए ।

११ औं अन्तर्राष्ट्रिय योग दिवस मनाउन नेपालस्थित भारतीय राजदूतावासले काठमाडौं, पोखरा, लमजुङ, लुम्बिनी, जनकपुर, चितवन, वीरगंज, हेटौंडा, रौतहट र बरियारपुरसहित नेपालका १० वटा शहरमा श्रृङ्खलाबद्ध रूपमा विभिन्न कार्यक्रमको आयोजना गरेको थियो । समग्रमा नेपालभरिका १२,००० भन्दा बढी मानिसहरूको सहभागीता थियो ।

बुद्ध पूर्णिमाको पावन अवसरमा भारतीय राजदूतावास र लुम्बिनी विकाष कोषले सन् २०२५ मे ११ मा मायादेवी मन्दिरमा भगवान् बुद्धको जीवनमा आधारित चित्रकला प्रदर्शनीको आयोजना गरेको थियो । सो अवसरमा भारत र नेपालका भिक्षुहरूले पवित्र मन्त्रहरू वाचन गरेका थिए । सन् २०२५ जुलाई १० मा आषाढ पूर्णिमाको अवसरमा दूतावासले एक प्रार्थना समारोहको आयोजना गरेको थियो जसमा नेपालभरका भिक्षु र गुम्बाका प्रतिनिधिहरू सहभागी थिए ।

क्रिकेट साझेदारी

क्रिकेट सहकार्यले भारत र नेपालबीचको गहिरो र सदियौं पुरानो ऐतिहासिक सम्बन्धमा नयाँ आयाम थपेको छ । सहकार्यको हिस्सा अनुरूप भारत सरकारको सहयोगमा बेङ्गलुरूस्थित बीसीसीआई सेन्टर अफ एक्सिलेन्सले सन् २०२५ जुलाई २१ देखि अगस्ट ३ सम्म व्यावसायिक प्रशिक्षण शिविरका लागि नेपालको पुरूष राष्ट्रिय क्रिकेट टोलीलाई आतिथ्य प्रदान गर्‍यो । काठमाडौंस्थित भारतीय राजदूतावासले सन् २०२५ जुलाई १५ देखि अगस्ट १४ सम्म भोपालमा एक महिना लामो उच्चस्तरीय प्रशिक्षणका लागि ३ आशालाग्दा अन्डर-१९ नेपाली क्रिकेटरहरूलाई पनि सहयोग गरेको थियो ।

ऊर्जा सहकार्य

भारत-नेपाल ऊर्जा सहकार्यमा नयाँ अध्याय थप्दै भारतका माननीय विद्युत तथा आवास एवम् शहरी मामिला मन्त्री श्री मनोहर लालले सन् २०२५ अप्रिल २२-२३ सम्म नेपालको महत्वपूर्ण भ्रमण गर्नुभयो । नेपालका ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्री श्री दिपक खड्का र दुवै देशका वरिष्ठ अधिकारीहरूसँगै माननीय मन्त्रीले क्षेत्रीय कनेक्टिभिटी र दिगो ऊर्जा विकास अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले प्रमुख द्विपक्षीय ऊर्जा पहलहरूको समीक्षा गर्नुभयो । भ्रमणको क्रममा भारतको महारत्न केन्द्रीय सार्वजनिक क्षेत्र उद्यम (सीपीएसई) पावरग्रिड र नेपाल विद्युत प्राधिकरणबीच एक समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर भएको थियो ।

राहत र आपूर्ति

भारत सरकारले सिकल सेल एनिमिया र थालेसेमियाको व्यवस्थापनका लागि नेपाल सरकारलाई २ मिलियन अमेरिकी डलर बराबरको खोप/औषधि हस्तान्तरण गर्‍यो । सन् २०२५ अप्रिल २५ मा राजदूत श्री नवीन श्रीवास्तवले माननीय स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्री श्री प्रदीप पौडेललाई काठमाडौंमा खोप र औषधि हस्तान्तरण गर्नुभयो ।

शिक्षा तथा क्षमता निर्माण

५०० नेपालमा कक्षा ११ र १२ मा अध्ययन गर्नका लागि महात्मा गान्धी छात्रवृत्ति योजना (एमजीएसएस) अन्तर्गत सिटहरू ।

७०० भारतमा विभिन्न स्नातक, स्नातकोत्तर र विद्यावारिधि तहका विषयहरू अध्ययन गर्नका लागि सिटहरू ।

२०० नेपालमा विभिन्न स्नातक तहका विषयहरू अध्ययन गर्नका लागि स्वर्ण जयन्ती छात्रवृत्ति योजना (जीजेएसएस) अन्तर्गत सिटहरू ।

३३ भारतको आर्मी पब्लिक स्कुलहरूमा अध्ययन गर्नका लागि सिटहरू ।

गत एक वर्षमा भारतले नेपाली नागरिकहरूका लागि भारत र नेपालमा विभिन्न कोर्षहरूका लागि लगभग १५०० छात्रवृत्ति प्रदान गर्‍यो ।

गत एक वर्षमा ५०८ नेपाली अधिकारी र पेशाकर्मीहरूले भारत सरकारको भारतीय प्राविधिक तथा आर्थिक सहकार्य (आइटेक) कार्यक्रम अन्तर्गत IITs, IIMs, NLU र MANAGE सहित भारतका ३० संस्थानहरूमा करिब ६० विभिन्न कोर्षहरूको तालिममा सहभागिता जनाएका थिए ।

डिपीआई

काठमाडौं विश्वविद्यालयको चार सदस्यीय प्रतिनिधिमण्डलले सन् २०२५ मे १८-२३ सम्म भारतको भ्रमण गरेको थियो । उक्त भ्रमण भारतमा डिजिटल पब्लिक ईन्फ्रास्ट्रक्चर (डिपीआई) को सफल कार्यान्वयनको अवलोकन गर्नुका साथै नेपालमा समेत त्यस्तै किसिमको पूर्वाधार बनाउने कुरामा केन्द्रित रहेको थियो ।

स्टार्टअप कनेक्ट

काठमाडौंस्थित भारतीय राजदूतावासले सन् २०२५ फेब्रुवरी ७ मा दोस्रो भारत-नेपाल स्टार्टअप कनेक्ट: कर्टेन रेजर फर स्टार्टअप महाकुम्भ (एसएमके) २०२५ आयोजना गर्‍यो । नयाँ दिल्लीमा आयोजित एसएमके २०२५ मा रहेको नेपाली पभेलियनमा २० नेपाली स्टार्टअपहरूले अन्तरिक्ष विज्ञान, आईटी, एआई, जलवायु प्रविधि, एडटेक र कृषि प्रशोधन जस्ता विभिन्न क्षेत्रहरूमा आफ्ना नवीन विचार, नवीन पद्धति वा उत्पादन प्रस्तुत गरेका थिए । काठमाडौंस्थित भारतीय राजदूतावासले दश जना उदीयमान नेपाली स्टार्टअप संस्थापकहरूलाई उक्त कार्यक्रममा सहभागीता जनाउनका लागि प्रायोजन गरेको थियो ।